

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Барановського Олександра Віталійовича на тему «Організаційно-правові засади становлення та діяльності міліції незалежної України (1991–2015 рр.): історико-правове дослідження» подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень

Грунтовний аналіз тексту дисертації, автореферату та положень, які отримали відображення у наукових публікаціях за темою дисертації, дають підстави зробити наступний висновок.

Ступінь актуальності обраної теми. Невідкладним завданням, що потребує своєчасного вирішення Українською державою в сучасних умовах, залишається успішне завершення реформи правоохоронної системи. Це неможливо здійснити без належного теоретичного осмислення природи і сутнісних характеристик правоохоронної діяльності, механізму її забезпечення і реалізації, врахування закономірностей реформування цього напрямку державної діяльності в зарубіжних країнах, вітчизняного історичного досвіду.

В цьому контексті важливою складовою зазначеної реформи є реформування, а фактично створення, нового правоохоронного органу – Національної поліції України. Процес її реформування потребує, перш за усе, критичного історико-правового аналізу, переосмислення функцій, завдань та змісту діяльності найчисельнішого з правоохоронних органів – міліції незалежної України, яка функціонувала протягом 1991-2015 років.

Необхідність наукової розвідки організаційно-правових засад міліції незалежної України в історико-правовому вимірі зумовлена тим, що протягом усього історичного періоду існування міліції незалежної України був накопичений значний досвід організації роботи щодо протидії злочинності, забезпеченні особистої безпеки громадян, захисту їх прав і свобод, законних інтересів, охороні і забезпеченні громадського порядку, організаційно-штатної й кадрової роботи, організації системи підготовки фахівців та професійної

підготовки особового складу. Відтак, на сучасному етапі державотворення, цей досвід потребує наукового аналізу і узагальнення. Його важливість обумовлена необхідністю врахування як позитивних так і негативних складових діяльності міліції як правоохоронного органу незалежної держави, з метою удосконалення діяльності Національної поліції України.

Зазначене, на мій погляд, переконливо свідчить про актуальність та значущість для сучасної історико-правової науки теми дисертаційного дослідження Барановського О.В. «Організаційно-правові засади становлення та діяльності міліції незалежної України (1991–2015 рр.): історико-правове дослідження».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації визначається у цілому достатньо органічним поєднанням її структури і змісту.

Висновки та рекомендації, що містяться в дисертації, достатньою мірою аргументовані та достовірні. Це забезпечується фаховим застосуванням комплексу принципів наукового пізнання, методологічних підходів, критичним аналізом наукових джерел, архівних документів, в яких сформульовано найбільш важливі теоретико-методологічні здобутки представників вітчизняного правознавства стосовно діяльності правоохоронних органів суверенної держави, аналізом норм, закріплених у чинному законодавстві України, які регламентували основні завдання, принципи й правову основу діяльності міліції; системним підходом до визначення організаційно-правових засад її функціонування у зазначений історичний період.

Автором добре обґрунтовано вибір напряму дослідження, його об'єкта, предмета, мети і завдань, які в сукупності дають можливість проаналізувати на високому рівні здійснити комплексну характеристику організаційно-правових засад становлення й діяльності міліції незалежної України (1991–2015 роки) (с. 23-24 Д.).

Теоретичні висновки зроблено на основі дослідження та узагальнення наукових розробок низки галузей знань, а саме теорії та історії держави і права, історії правоохоронних органів, конституційного права й інших галузей знань (с. 24 Д).

Автором у розділі 1. *«Історіографічні, джерелознавчі й теоретико-методологічні засади дослідження»* здійснено детальний аналіз історіографії проблеми, який здійснений за хронологічно-проблемним принципом здійснено за трьома періодами. Систематизація та періодизація історіографії літератури по темі дисертації, узагальнення її змісту слід уважати одним з достоїнств цього дисертаційного дослідження (с. 30-45 Д.).

Обґрунтованість отриманих Барановським О.В. результатів також забезпечена, опорою на досить обширну джерельну базу (471 найменування). Автором ретельно вивчено широка сукупність документів, які дисертант за функціональним призначенням, формою зберігання та змістом інформації розподілив на шість груп. За змістом одні, джерела безпосередньо стосуються формування й діяльності органів міліції України, інші – діяльності органів державної влади та управління, які визначали зміст, завдання і напрями нормативно-правового й організаційного забезпечення їх функціонування. До джерел з проблеми було віднесено й ті, які характеризували оперативну обстановку в Україні (насамперед політичні та соціально-економічні чинники), рівень боротьби зі злочинністю та координацію діяльності органів державної влади в протидії злочинним виявам (с. 45-54 Д.).

Важливою групою джерел стали документи Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Державного архіву МВС України, архівів ГУМВС України в Донецькій області, ГУМВС України у м. Києві, поточного архіву Донецького юридичного інституту МВС України. Особливо цінним є те, що автору удалося знайти правозастосовні акти та відомчі нормативні акти відповідно до теми свого дослідження.

В цілому джерельну та історіографічну базу дослідження можна вважати достатньою для досягнення його мети.

У цілому успішним є формування методологічної бази дослідження, яка з огляду на специфіку предмета дослідження та його комплексність поєднує сукупність загальнофілософських, загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-правових методів пізнання державно-правових явищ (с. 51-54 Д.).

Структура роботи зумовлена поставленою у ній метою і в цьому плані не викликає принципів заперечень. Три розділи, десять підрозділів дисертації викладені логічно, послідовно й аргументовано.

Достовірність та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження сумнівів і застережень не викликає. Положення новизни роботи кореспондуються як з визначеними завданнями дослідження, так і з його висновками.

Оцінюючи наукову новизну одержаних результатів слід погодитись з тим, що дисертація є першим у вітчизняній історико-правовій науці комплексним монографічним дослідженням організаційно-правових засад становлення та функціонування міліції незалежної України.

Вартий підтримки висновок дисертанта, який обгрунтовано у розділі 2 дисертації *«Історико-правові засади формування нормативно-правової бази, створення системи управління, організаційно-штатного та кадрового забезпечення функціонування міліції суверенної України»*, що серед суттєвих недоліків, які перешкоджали органам міліції ефективно виконувати свої функції щодо боротьби зі злочинністю, забезпечення громадського порядку, захисту прав і свобод громадян було, зокрема, те, що значна частина правового регулювання діяльності міліції була не виправдано делегована на рівень підзаконних актів МВС України та Кабінету Міністрів України, які міліції часто надавали повноваження, не сумісні з положеннями Конституції України та міжнародними стандартами діяльності органів правопорядку (с. 59 Д.).

Слушними є висновок автора, що за весь період існування української міліції на державному рівні так і не було прийнято цілісного документа щодо

реформування вітчизняних ОВС. Серед основних причин фактичного провалу діяльності щодо реформування органів міліції були відсутність протягом 1991–2015 років як політичної волі в керівництва держави та МВС щодо змін у сфері міліції, так і брак знань щодо міжнародних, зокрема європейських, стандартів діяльності поліції (с. 68-69 Д.).

Обґрунтованим є висновок автора, що протягом 1991–2014 років було створено унікальну освітянську та науково-дослідну модель, що забезпечувала систему підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації юридичних кадрів для органів міліції незалежної України, здійснення наукових досліджень для потреб практичних підрозділів у протидії злочинності (с. 104-105 Д.)

У розділі 3 *«Правові та організаційні засади діяльності міліції щодо протидії злочинності й корупції в умовах активних політичних і соціально-економічних перетворень у державі»* дисертації заслуговує на увагу висновок автора проте, що в новітній історії української державності органам міліції довелося протидіяти новим, більш небезпечним видам злочинності. Найбільшу небезпеку становили загальнокримінальна й організована злочинність, різні види економічної злочинності, яка набула цілком нових, зокрема й організованих форм, злочини у сфері обігу наркотичних засобів; торгівля людьми та кіберзлочинність. Протидія зазначеним видам злочинності стала пріоритетним завданням міліції незалежної України. Автор цілком обґрунтовано стверджує, що у взаємодії з іншими правоохоронними органами спецпідрозділи міліції не допустили кримінального засилля в державі. Водночас зупинити поширення цих видів злочинності українська міліція не спромоглася. Основними причинами цього стали: недостатній досвід спецпідрозділів міліції з протидії аналізованим видам злочинності; недосконалість нормативно-правового забезпечення на цьому напрямі оперативно-службової діяльності; відсутність єдиної системи підготовки, перепідготовки кадрів, недоліки у використанні сучасних інформаційних і комунікаційних технологій (с. 179-180 Д.).

Безумовно, значущим доробком дисертаційного дослідження є характеристика організаційно-правових засади діяльності підрозділів

патрульної служби міліції особливого призначення в умовах антитерористичної операції на Сході України у 2014–2015 роках, який, на нашу думку став пешою спробою висвітлення діяльності цих підрозділів міліції у вітчизняній історико-правовій науці (с. 171-179 д.).

Найважливіші результати дослідження викладені у висновках дисертації, що відповідають поставленим завданням і мають, безумовно, важливе значення для історико-правової науки та практичної діяльності правоохоронних органів України.

Ціннішим є також те, що за результатами аналізу досвіду діяльності міліції України протягом 1991–2015 років запропоновано комплекс заходів, спрямованих на вдосконалення нормативно-правового й організаційно-управлінського забезпечення діяльності Національної поліції України (с. 185-186 Д.).

Практична значимість дисертаційного дослідження полягає у можливості їх використання в науково-дослідній сфері – для вивчення історії правоохоронних органів, визначення перспективних напрямів удосконалення діяльності системи МВС України й органів Національної поліції; освітній діяльності – під час викладення у ЗВО зі специфічними умовами навчання системи МВС України, у системі службової підготовки працівників Національної поліції України; правотворчості – для розроблення загальнодержавних і відомчих нормативно-правових актів, пов'язаних із подальшим реформуванням й удосконаленням діяльності органів Національної поліції України; правозастосовній діяльності – для вдосконалення організаційно-правових засад діяльності органів Національної поліції України.

Повнота викладу наукових положень дисертації в опублікованих працях. Основні положення дисертаційного дослідження відображено у у восьми статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, з яких два індексуються в міжнародній наукометричній базі даних Google Scholar, п'ять – включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща), одну з них – в іноземному виданні.

Результати дослідження оприлюднено на шести міжнародних науково-практичних конференціях.

Автореферат відповідає змісту дисертації, достатньою мірою розкриває її основні положення та відповідає нормативним вимогам МОН України.

Оцінка мови і стилю дисертаційної роботи. Дослідження виконане Барановським О.В. літературною мовою та написане в науковому стилі.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. В цілому високо оцінюючи зміст дисертаційного дослідження, слід відмітити низку зауважень та дискусійних положень.

1. Одним з важливих завдань, яке вирішувалось протягом усього періоду функціонування міліції України були неоднаразові спроби здійснити, в межах загальної концепції реформування МВС України, відповідні заходи з реорганізації органів міліції. В дисертаційному дослідженні автор аналізує нормативно-правові акти, які повинні були забезпечити реформування органів міліції, однак недостатньо, на наш погляд, висвітлює питання основних етапів та завдань, які визначались керівництвом МВС України за цим напрямом. Відтак, хотілось би під час обговорення дисертаційного дослідження почути позицію автора з цих питань.

2. У підрозділі 2.1. дисертації автор надає характеристику основних напрямів організаційно-правового забезпечення діяльності міліції України щодо протидії загальнокримінальній, організованій злочинності й корупції. Однак питання протидії загальнокримінальній злочинності в ньому висвітлено фрагментарно, основна увага приділена характеристиці боротьби органів міліції з організованою злочинністю і корупцією. Вважаємо за необхідне почути аргументовану позицію дисертанта з цього питання.

3. У тесті дисертації Барановського О.В. майже відсутні приклади професійного ставлення до своїх обов'язків, героїчних вчинків працівників міліції у боротьбі зі злочинністю, що на нашу думку, є певним недоліком дослідження. Хотілося би почути позицію автора з цього питання.

4. Одним з важливих напрямів діяльності міліції України була участь працівників міліції в міжнародних миротворчих операціях, що проводили під егідою ООН, ЄС та ОБСЄ. Однак, це питання не знайшло свого вирішення у тексті дисертації і тому під час захисту хотілось би почути думку автора з цього приводу.

Висловлені зауваження стосуються в основному дискусійних питань дослідження або окремих недостатньо чітко викладених положень і тому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження. Робота Барановського О.В. має змістовний, цілісний і інноваційний характер. Положення дисертації вирізняються новизною як у постановці проблеми, так і в її підходах до їх вирішення, які обґрунтовуються автором при аналізі складних і важливих завдань історико-правової науки.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Подана до захисту дисертація Барановського О.В. є оригінальним і завершеним науковим дослідженням, в якому здійснено комплексну характеристику організаційно-правових засад становлення й діяльності міліції незалежної України (1991–2015 роки). Результати дисертаційної роботи є новими та достатньо апробованими. Аналіз наукових публікацій автора свідчить про те, що основні результати роботи отримані Барановським О.В. самостійно. Зміст виконаного дослідження відповідає паспорту спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

За своєю актуальністю, ступенем наукової новизни, рівнем теоретичного й практичного значення дисертаційне дослідження «Організаційно-правові засади становлення та діяльності міліції незалежної України (1991–2015 рр.): історико-правове дослідження» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», що затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 7 березня 2007 р. № 423, зі змінами, а його автор – Барановський олександр Віталійович– заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних

наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент

завідувач кафедри теорії та філософії права

ПЗВО «Кам'янець-Подільський податковий інститут»

Ю.Ю. Пайда